

RAQAMLI IQTISODIYOTDA SUN'IY INTELEKTNING QO'LLANILISHI

¹Sarsenbaeva Aziza Salamatovna

¹Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universitetining 1-kurs talabasi
email: azizasarsenbaeva8.0@gmail.com

²Shoislomova Komilaxon Botirovna

²Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti

Email: kshoislomova@uwed.uz

Annotatsiya: *Sun'iy intellektning (AI) raqamli iqtisodiyotga integratsiyalashuvi korxonalar qanday ishlashi, ma'lumotlarni tahlil qilish va iste'molchilar bilan o'zaro munosabatlarini inqilob qilmoqda. Ushbu maqola turli sohalarda, jumladan, elektron tijorat, moliya va ishlab chiqarishda AIning ko'p qirrali iloalarini o'rganadi. Samaradorlikni oshirish, mijozlar tajribasini shaxsiylashtirish va innovatsiyalarni rivojlantirish orqali AI texnologiyalari iqtisodiy o'sish va raqobatbardoshlikka sezilarli hissa qo'shadi. Maqolada AIni tatbiq etish bilan bog'liq muammolar va axloqiy mulohazalar ko'rib chiqilib, mas'uliyatli joylashtirishni ta'minlash uchun me'yoriy-huquqiy bazalar zarurligi ta'kidlanadi. AIning raqamli iqtisodiyotning kelajagini qayta shakllantirish potentsialini ko'rsatuvchi transformativ ta'sirini ko'rsatish uchun amaliy tadqiqotlardan olingan tushunchalar taqdim etiladi.*

Kalit so'zlar: *sun'iy intellekt, rivojlanish, raqamli iqtisodiyot.*

ПРИМЕНЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ЦИФРОВОЙ ЭКОНОМИКЕ

¹Сарсенбаева Азиза Саламатовна

¹Студент 1 курса Университета мировой экономики и дипломатии

электронная почта: azizasarsenbaeva8.0@gmail.com

²Шоисломова Комилахан Ботыровна

²Университет мировой экономики и дипломатии

Электронная почта: kshoislomova@uwed.uz

Аннотация: Интеграция искусственного интеллекта (ИИ) в цифровую экономику революционизирует то, как предприятия работают, анализируют данные и взаимодействуют с потребителями. В этой статье рассматриваются разнообразные применения ИИ в различных отраслях, включая электронную коммерцию, финансы и производство. Повышая эффективность, персонализируя качество обслуживания клиентов и стимулируя инновации, технологии искусственного интеллекта вносят значительный вклад в экономический рост и конкурентоспособность. В статье рассматриваются проблемы и этические соображения, связанные с внедрением ИИ, и подчеркивается необходимость нормативно-правовой базы для обеспечения ответственного внедрения. Представлены результаты тематических исследований, чтобы проиллюстрировать преобразующее воздействие ИИ, демонстрируя его потенциал изменить будущее цифровой экономики.

Ключевые слова: искусственный интеллект, развитие, цифровая экономика.

APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE DIGITAL ECONOMY

¹**Sarsenbaeva Aziza Salamatovna**

¹1st year student, University of World Economy and Diplomacy

email: azizasarsenbaeva8.0@gmail.com

²**Shoislomova Komilakhon Botirovna**

²University of World Economy and Diplomacy

Email: kshoislomova@uwed.uz

Abstract: *the integration of artificial intelligence (AI) into the digital economy is revolutionizing how businesses operate, analyze data, and interact with consumers. This article explores the multifaceted applications of AI in various industries, including e-commerce, finance, and manufacturing. By increasing efficiency, personalizing customer experiences, and driving innovation, AI technologies make a significant contribution to economic growth and competitiveness. The article examines the challenges and ethical considerations associated with the implementation of AI, highlighting the need for regulatory frameworks to ensure responsible deployment. It presents insights from case studies to illustrate the transformative impact of AI, which has the potential to reshape the future of the digital economy.*

Keywords: *artificial intelligence, development, digital economy.*

KIRISH

“Raqamli iqtisodiyot” atamasini belgilashda ikki xil yondashuvni ajratib ko‘rsatish mumkin: birinchi yondashuv, buni raqamli texnologiyalarga asoslangan elektron mahsulotlar va xizmatlar ishlab chiqarishi bo‘yicha iqtisodiyot tarmoqlarining klasteri, deb ifoda etishadi. Ana shu yondashuvda raqamli

SJIF:5.219

texnologiyalar imkoniyatlari samarasia ishlab chiqarilgan mahsulotlar va xizmatlar ko'rib chiqiladi. Bu amalda iqtisodiy nazariyaning mavjud qoidalariga amaliy javobdir. Ikkinchi yondashuvda, raqamli iqtisodiyot raqamli texnologiyalar rivojlanishi jarayonida ilmiy-texnikaviy taraqqiyot ta'sirida shakllanadigan iqtisodiy muhitning yangi shakli sifatida ko'riladi. Bunda ijtimoiy-iqtisodiy faoliyatning barcha sohalarida yangi imkoniyatlar ushbu texnologiyalar orqali rivojlantiriladi. Sun'iy intellekt, bu — insonning kognitiv funksiyalarini taqlid qilish (shu jumladan, o'z-o'ziga o'rgatish va oldindan belgilangan algoritmsiz yechimlarni topish) va eng kamida intellektual faoliyat bilan taqqoslanadigan muayyan vazifalarni bajarishda natijadorlik imkonini beruvchi texnologik yechimlar majmuasi. Bundan tashqari, texnologik yechimlar majmuasi axborot-kommunikatsiya infratuz-ilmasi, dasturiy ta'minot (shu jumladan, avtomatik o'rganish usullari), ma'lumotlarni qayta ishlash va yechimlarni topish bo'yicha jarayonlar va xizmatlarni o'z ichiga oladi. Oddiy til bilan aytganda, sun'iy intellekt muayyan vazifalarni bajarish uchun inson xatti-harakatlariga taqlid qila oladigan hamda to'plagan ma'lumotlardan foydalanib, asta-sekin o'z bilimini boyitadigan tizim yoki aqlli mashinadir. Texnologiyaning jadal rivojlanishi raqamli iqtisodiyotni keltirib chiqardi, bu iqtisodiy faoliyatni osonlashtirish uchun raqamli texnologiyalardan keng foydalanish bilan tavsiflangan muhit. Ushbu o'zgarishlarning boshida Sun'iy intellekt (AI), mashinalarga inson aqlini taqlid qilish, ma'lumotlardan o'rganish va qaror qabul qilish imkonini beruvchi texnologiyalar to'plamidir. AI shunchaki mavjud vositalarni takomillashtirish emas; u sog'liqni saqlashdan tortib moliyagacha bo'lgan sohalarda innovatsion yechimlar va strategiyalarni ishlab chiqish imkonini beruvchi korxonalarning

ishlash uslubini tubdan o'zgartiradi. Tashkilotlar ma'lumotlarni tahlil qilish, avtomatlashtirish va mijozlarni jalb qilish uchun sun'iy intellektga asoslangan tizimlarga tobora ko'proq tayanar ekan, ushbu texnologiyalarning oqibatlarini tushunish manfaatdor tomonlar uchun zarur bo'lib qoladi. Ushbu maqola raqamli iqtisodiyotda sun'iy intellektning turli xil qo'llanilishini o'rganib chiqadi, uning afzalliklari, qiyinchiliklari va an'anaviy iqtisodiy modellarni qayta shakllantirishda foydalanish bilan birga keladigan axloqiy mulohazalarni ta'kidlaydi.

ASOSIY QISM

So'nggi yillarda sun'iy intellektning (AI) raqamli iqtisodiyot bilan uyg'unligi ko'plab sohalarda transformativ o'zgarishlarga olib keldi. Korxonalar bugungi tez sur'atda, raqamli muhitga moslashishga harakat qilar ekan, AI o'sish, samaradorlik va innovatsiyalar uchun katalizator bo'lib xizmat qiladi. Ushbu maqola raqamli iqtisodiyotda sun'iy intellektning turli xil qo'llanilishini o'rganib, uning biznes amaliyotlari va iste'molchilar o'zaro munosabatlariga chuqur ta'sirini ko'rsatadi. Raqamli iqtisodiyotda sun'iy intellektning eng muhim ilovalaridan biri bu uning biznes operatsiyalarini yaxshilash qobiliyatidir.¹ Jahonda mehnat faoliyati jarayonida robototexnika, sun'iy intellekt, raqamlashtirish texnologiyalari ustuvor darajada qo'llanilayotgani sharoitida sifatli mehnat kapitali mehnatni raqamlashuvining asosiy harakatlantiruvchi kuchi sifatida qaralmoqda. Jahon taraqqiyoti tendensiyalariga ko'ra mehnatning raqamlashuvi tobora jadal sur'atlar bilan rivojlanib, yaqin kelajakda sifat o'zgarishlari bo'yicha turli fikrlar bildirilmoqda. XMT, Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (IHTT), Jahon

¹ Wang, L., & Zhao, L. (2022). Digital economy meets artificial intelligence: forecasting economic conditions based on big data analytics. *Mobile Information Systems*, 2022(1), 7014874.

Banki ma'lumotlariga ko'ra "dunyoda taxminan 6 mln. ish joylari yo'qotiladi, ayni paytda yaqin 10 yil ichida 24 mln. yangi ish o'rinlari barpo etiladi. IHTT mamlakatlarida ish o'rinlarining faqatgina 10% avtomatlashtirish va ishchilarning to'liq almashtirilishiga oid yuqori tavakkalchilikka to'qnash kelishi mumkin, ammo ishchilarning to'liq almashinuvi sodir bo'lmaydi. Rivojlanayotgan mamlakatlardagi barcha ish o'rinlarining 2/3 qismi avtomatlashtirilishi mumkin. Avtomatlashtirilgan har 10 ish o'rni bo'yicha dasturlash, dizayn, xizmat ko'rsatish yoki ta'lim sohasida 1 ta yangi ish o'rni yaratiladi. 2033 yilga kelib, AQSh da butun ishchi kuchining 47% kompyuterlashtirilishi kutilmoqda".

Tashkilotlar samaradorlikni optimallashtirish va xarajatlarni kamaytirish uchun sun'iy intellektga asoslangan echimlarni o'z jarayonlariga tobora ko'proq integratsiya qilmoqda. Sun'iy intellekt tomonidan quvvatlanadigan avtomatlashtirish ma'lumotlarni kiritish va mijozlarga xizmat ko'rsatish so'rovlari kabi takrorlanadigan vazifalarni o'z zimmasiga oladi va inson ishchilarini ko'proq strategik faoliyatga e'tibor qaratishga imkon beradi. Misol uchun, chatbotlar mijozlar so'rovlariga tezkor javob berish, xizmat ko'rsatish darajasini yaxshilash va operatsion xarajatlarni kamaytirish uchun sun'iy intellektdan foydalanadi. Bundan tashqari, AI algoritmlari tendentsiyalar va naqshlarni aniqlash uchun katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qiladi va kompaniyalarga qaror qabul qilish jarayonlarida yordam beradi. Bashoratli tahlillar talabni prognozlashi mumkin, bu korxonalarga o'z zaxiralarini mos ravishda moslashtirish, chiqindilarni kamaytirish va mijozlar ehtiyojini qondirish imkonini beradi. Ma'lumotlarga asoslangan ushbu yondashuv operatsion samaradorlikni oshirish va raqobatdosh ustunlikka olib keladi.

Turli mamlakatlardagi rivojlanish Lotin Ameriksi yoki Afrikada bo'lgani kabi davriy o'sish xususiyatiga ega. Rossiya va Sharqiy Yevropada esa bu uncha katta bo'lmagan barqaror o'sish bo'ldi. Shu tarzda ana shu mamlakatlar "hayot maqomi", ya'ni mamlakatning rivojlanishidan orqada qolishi deb ataladigan guruh tashkil etdi. "Hayot maqomi guruhi" statistika tadqiqotlariga asoslangan nazariyadir. Ushbu konsepsiya mualliflaridan biri - P.Devid bu atamani quyidagicha izohlagan: "Hayot maromi samarasi avvalgi rivojlanishga bog'liqlik bo'lib, ehtimol tutilgan natijaga o'tmishning hodisalari muhim ta'sir ko'rsatishi mumkin bo'lib, ushbu holat doimiy ob'ektiv qonuniylik bo'lmasdan, balki tasodifdir". Rivojlanishning "yuqori" guruhiga mansub mamlakatlarda iqtisodiy o'sishning barqaror sur'atlari bilan birga u quyidagi umumiy xususiyatlarga ham egadir: 1. Yuqori daromad. Taraqqiy etgang mamlakatlarda aholi jon boshiga to'g'ri keladigan yalpi ichki mahsulot 50 ming dollardan ko'proqdir. 2. Ilmli aholining qarishi. Buni o'rtacha 45 yoshdagilarning 60% oliy ma'lumotga egaligi tasdiqlaydi. 3. Insonni rivojlantirish indeksining yuqoriligi. Texnologik va ijtimoiy o'zgarishlarning jadallashishi korxonalarni muntazam ravishda takomillashtirish, ular faoliyatiga yangi texnologiyalarni joriy qilish, inson kapitalini samarali boshqarishni talab etadi. Bunga har bir xodim muntazam bilimlarini oshirishga tayyor bo'lmasidan, ta'limni ish jarayoning tarkibiy qismiga aylantirmasdan erishib bo'lmaydi. Korxonalarni boshqarish jarayonlari 1980-yillardan boshlab tubdan faol o'zgara boshladi. Uning yangi modeli ustuvorliklarni yangiladi: daromadning asosiy manbai hisoblangan moddiy aktivlar kamaya boshladi. Rivojlanib borayotgan raqamli jamiyatda iqtisodiy sub'ektlar o'rtasidagi

munosabatlar axborot resurslari va bilim hamda uning eltuvchisi bo'lgai inson kapitaliga bog'liq bo'lib qoldi.

AI raqamli iqtisodiyotda mijozlarning o'zaro munosabatlarini o'zgartirishda ham hal qiluvchi rol o'ynaydi. Shaxsiylashtirilgan tajribalar orqali korxonalar o'z mijozlari bilan mustahkam aloqa o'rnatishlari mumkin. AIga asoslangan tavsiya tizimlari foydalanuvchilarning xatti-harakatlari va afzalliklarini tahlil qilib, individual ehtiyojlarga moslashtirilgan mahsulot yoki xizmatlarni taklif qiladi. Bu nafaqat mijozlarning qoniqishini oshiradi, balki savdo va mijozlarning sodiqligini oshiradi. Bundan tashqari, hissiyotlarni tahlil qilish, turli platformalarda mijozlarning fikr-mulohazalarini baholaydigan AI ilovasi kompaniyalarga real vaqt rejimida o'z brendining jamoatchilik idrokini tushunishga imkon beradi. Bu tashkilotlarga salbiy fikr-mulohazalarga tezda javob berishga va ijobiy his-tuyg'ulardan foydalanishga imkon beradi va shu bilan ijobiy jamoatchilik obro'sini saqlab qoladi.

Aining ta'siri faqat mavjud amaliyotlarni takomillashtirish bilan cheklanmaydi; u turli sohalarda innovatsiyalarni rag'batlantiradi. Masalan, sog'liqni saqlash sohasida AI algoritmlari tibbiy ma'lumotlarni tahlil qilish, bemorning sog'lig'i natijalarini bashorat qilish va hatto kasalliklarni ajoyib aniqlik bilan tashxislash uchun qo'llaniladi. Moliya sohasida AI modellari kredit qobiliyatini baholaydi va firibgarlik faoliyatini aniqlaydi, tranzaksiyalarda xavfsizlikni ta'minlaydi. Chakana savdo sanoati ham inqilobni boshdan kechirmoqda, AI inventarizatsiyani boshqarish, ta'minot zanjiri logistikasi va mijozlar bilan munosabatlarni boshqarish haqida ma'lumot beradi. Natijada,

korxonalar tobora moslashuvchan bo'lib, bozor o'zgarishlariga chaqqonlik bilan javob berishadi.²

Ko'p sonli afzalliklariga qaramay, AIni raqamli iqtisodiyotda qo'llash qiyinchiliklardan holi emas. Asosiy tashvishlardan biri ma'lumotlar maxfiyligidir. AI tizimlari samarali ishlashi uchun katta hajmdagi ma'lumotlarni talab qilganligi sababli, ma'lumotlarning buzilishi va shaxsiy ma'lumotlardan axloqsiz foydalanish xavfi dolzarb masalaga aylanadi. Korxonalar ma'lumotlarni himoya qilish bo'yicha qat'iy choralarni birinchi o'ringa qo'yishlari va bunday xavflarni kamaytirish uchun qoidalarga rioya qilishlari kerak. Bundan tashqari, avtomatlashtirish tufayli ish joyini almashtirish ehtimoli katta tashvishdir. AI odatiy vazifalarni o'z zimmasiga olganligi sababli, ko'plab ish o'rinlari eskirib qolishi mumkinligidan qo'rqish bor. Bunga qarshi turish uchun tashkilotlar o'z ishchi kuchi malakasini oshirishga, xodimlarni ularga qarshi raqobatlashmasdan, AI texnologiyalari bilan birga ishlash uchun zarur ko'nikmalar bilan jihozlashga e'tibor qaratishlari kerak.

Raqamli iqtisodiyotda sun'iy intellektning qo'llanilishi zamonaviy biznes landshaftini qayta shakllantirmoqda. Operatsion samaradorlikni oshirishdan tortib, mijozlar bilan o'zaro munosabatlarni inqilob qilishgacha, AI barcha sohalarda chuqur o'zgarishlarga olib keladi. Biroq, biz ushbu texnologik yutuqlarni qabul qilar ekanmiz, ular olib keladigan axloqiy muammolar va oqibatlarini hal qilish juda muhimdir. Mas'uliyatli sun'iy intellekt amaliyotlarini yo'lga qo'yish va uzluksiz o'rganish madaniyatini rivojlantirish orqali korxonalar barqaror va inklyuziv iqtisodiy kelajakni ta'minlagan holda sun'iy intellektning to'liq

² Körner, K., Schattenberg, M., Heymann, E., Schneider, S., & AG, D. B. (2018). Digital economics. Deutsche Bank Research. EU Monitor.

salohiyatidan foydalanishlari mumkin. Oldinga qarab, odamlar va sun'iy intellekt o'rtasidagi hamkorlik iqtisodiy rivojlanishning keyingi bosqichini belgilashi mumkin.³

XULOSA

Sun'iy intellektning raqamli iqtisodiyotga integratsiyalashuvi biznes va iste'molchilar uchun o'yinni o'zgartiruvchi omil ekanligini isbotlamoqda. AI texnologiyalaridan foydalangan holda, kompaniyalar operatsiyalarni soddalashtirishi, mijozlar tajribasini yaxshilashi va misli ko'rilmagan miqyosda innovatsiyalarni rivojlantirishi mumkin. Biroq, sun'iy intellektning tez o'zlashtirilishi barqaror o'sishni ta'minlash uchun hal qilinishi kerak bo'lgan muhim axloqiy va tartibga solish muammolarini ham keltirib chiqaradi. Biz oldinga siljishimiz bilan, siyosatchilardan tortib biznes rahbarlarigacha bo'lgan manfaatdor tomonlar uchun AIdan mas'uliyatli foydalanishni targ'ib qiluvchi ko'rsatmalarni birgalikda ishlab chiqishlari juda muhimdir. Oxir oqibat, raqamli iqtisodiyotda sun'iy intellektni muvaffaqiyatli qo'llash yangi iqtisodiy imkoniyatlarni ochish, raqobatbardosh ustunliklarni qo'llab-quvvatlash va barcha uchun yanada samarali va inklyuziv iqtisodiy landshaft yaratish salohiyatiga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Bughin, J., Hazan, E., Sree Ramaswamy, P., DC, W., & Chu, M. (2017). Artificial intelligence the next digital frontier.

³ Bughin, J., Hazan, E., Sree Ramaswamy, P., DC, W., & Chu, M. (2017). Artificial intelligence the next digital frontier.

2. Körner, K., Schattenberg, M., Heymann, E., Schneider, S., & AG, D. B. (2018). Digital economics. Deutsche Bank Research. EU Monitor.
3. Wang, L., & Zhao, L. (2022). Digital economy meets artificial intelligence: forecasting economic conditions based on big data analytics. Mobile Information Systems, 2022(1), 7014874.
4. Agarwal, J. D., Agarwal, M., Agarwal, A., & Agarwal, Y. (2021). Economics of cryptocurrencies: Artificial intelligence, blockchain, and digital currency. In Information for efficient decision making: big data, blockchain and relevance (pp. 331-430).